

RAMSES A. WESSEL¹

Novi izzivi mednarodni organizaciji: Implikacije pluralističnega razumevanja sveta na prevlado političnega nasilja

Uvod

Kdaj se je končala hladna vojna? To je vprašanje, ki si ga zastavljajo različni avtorji in nanj tudi različno odgovarjajo. Nekateri trdijo, da je k spremembi sveta, kakršnega smo ga poznali vse od konca 2. svetovne vojne, največ prispeval prihod gospoda Gorbačova l. 1985 na oblast v Sovjetski zvezi. Drugi menijo, da so preobrat povzročile nedavne revolucije v Vzhodni Evropi in rušenje berlinskega zidu. Nekateri celo pravijo, da hladne vojne še ni konec in da je sedanje obdobje le nekakšna »prekinitev ognja« v odnosih med velesilama. Dejstvo je, da se je v svetu nekaj vendarle spremenilo in da je prišlo do takega prestrukturiranja mednarodnih odnosov, kakršnega nihče ni mogel predvideti. Nekateri teoretiki za mednarodne odnose pri tem poudarjajo pomen medodvisnosti, ki so se razvile v preteklem stoletju. S pomirjanjem napetosti med Vzhodom in Zahodom bi po njihovem mnenju te medodvisnosti končno lahko pritegnile pozornost, kakršno v resnici zaslužijo.

Ta članek temelji na tezi, da omenjena rastoča kompleksnost medodvisnosti vodi k zmanjševanju primerov oportunistične uporabe nasilja. Tega ne gre zamenjavati z zmanjšanjem števila konfliktov. Ravno nasprotno: rastoča kompleksnost bo verjetno vodila v naraščanje števila konfliktov. Vendar se ti konflikti ne bodo iztekali le v tradicionalne vojne med državami. Vedno pogosteje bodo vodili tudi k drugim oblikam političnega nasilja.

Kot kaže, je meddržavnih vojn vse manj. Publikacija SIPRI za leto 1990 kaže, da lahko vojaške konflikte med državami v letu 1989 preštejemo na prste ene roke.³ John Mueller je celo predvidel izumrtje vojn: »15. maj leta 1984 označuje dolgo obdobje miru med državami razvitega sveta, in sicer najdaljše, kar jih je bilo, vse od časa rimskega cesarstva.«⁴ V skladu s to tezo je tudi mnenje, da je zavračanje vojne postalo večinsko stališče že po 1. svetovni vojni. Do 2. svetovne

¹ Raziskovalec na Polemological Institute, University of Groningen.

² Članek temelji na osnutku raziskave v okviru Nizozemske organizacije za znanstveno raziskovanje NWO (april 1990). Ob tej priložnosti se zahvaljujem profesorju dr. Hylku Trompu in gospodu Jaapu de Wildu za njune ideje in pomoč pri nastajanju osnutka. Povzetek članka sem predstavil na poletnem seminarju Political Violence IX – At the End of the Cold War: The Restructuring of International Relations« v Dubrovniku (18. 6.–23. 6. 1990) in na 2. mednarodni konferenci organizacije Student/Youth Pugwash v Leningradu (20. 9.–27. 9. 1990)

³ SIPRI Yearbook 1990: World Armaments and Disarmament, Oxford University Press, New York 1990: 10. poglavje

⁴ John Mueller: Retreat from Doomsday: The Obsolescence of Major War, Basic Books Inc., New York 1989: str. 3

vojne ne bi prišlo, če bi ne bilo Hitlerjeve norosti. Čeprav je trditev preveč poenostavljena, je vse bolj razširjeno stališče, da vojna med državami vsaj v Zahodni Evropi ni več mogoča.⁵

Vendar konec vojne še ne pomeni konca vojaškega nasilja. Treba je najti nove poti razreševanja novih oblik in razsežnosti političnega nasilja, ki bi lahko izbruhnili v prihodnjih desetletjih na tem območju. Mednarodne organizacije bi pri tem lahko odigrale zelo pomembno vlogo.⁶ »Svet bo vse bolj nasilen in za mnoge ljudi vse manj varen. Vse večja je potreba po reviziji obstoječih globalnih institucij in mehanizmov za preprečevanje in preoblikovanje konfliktov.«⁷

Življenje v legalni anarhiji

Eden glavnih problemov, s katerimi se ukvarja teorija mednarodnih odnosov in raziskovanja miru, je pravzaprav posledica legalne anarhije v svetu. Westfalski mir (evropskega) sveta ni le razdelil na države, ampak je uveljavil tudi koncept suverenosti. Vse od takrat so teoretiki iskali možnosti, da bi se države tej suverenosti spet odpovedale. Zakaj? Zakaj državam ne bi moglo biti dovoljeno, da za ozemlje in prebivalstvo na tem ozemlju skrbijo same? Odgovor na to vprašanje iščejo teoretiki v medodvisnosti. Zaradi medodvisnosti se mnogi problemi ne ustavijo in končajo na mejah t. i. suverenih držav.

Po 1. svetovni vojni se je oblikovala vrsta teorij: funkcionalizem (Mitrany), neofunkcionalizem (Haas), federalizem (Whare), regionalizem (Nye), supranacionalizem (Deutsch) in legalizem (Clarck in Sohn).⁸ Vse temelji na državno-centričnem pogledu. To pomeni, da so problemi varnosti problemi suverenih držav in da gre v glavnem za probleme na vojaškem in gospodarskem področju.

Vsaka od treh znanih paradigem, realizem, pluralizem in strukturalizem, ponuja drugačno rešitev problemov varnosti, ki se pojavljajo med državami.⁹ »Realizem« poudarja supranacionalne rešitve, pri čemer je federalna globalna struktura najboljša rešitev. Za »pluralizem« je končni cilj »globalna varnostna skupnost«. Namesto »od vrha navzdol« iščejo pluralisti rešitve s pomočjo strategije »od spodaj navzgor«. Nadnacionalne organizacije in gibanja (tudi cerkve, družbene gibanja, mediji, podjetja in posamezniki), ki delujejo čez državne meje, bodo

⁵ Glej Jean-Baptiste Duroselle: *Western Europe and the Impossible War*, *Journal of International Affairs*, vol. 41, 1988, št. 2: 345–326 in tudi v zborniku James N. Rosenau, Hylke Tromp (ed.): *Interdependence and Conflict in World Politics*, in sicer: Hylke Tromp: *Interdependence, Security and Peace Research*, Aldershot: Avebury Gower, 1989: str. 3–12

⁶ Namesto izraza »mednarodne organizacije« uporabljam izraz »mednarodna organizacija«, da bi poudaril proces namesto obstoječe organizacije kot institucije. Pri tem se opiram na terminologijo Inisa Clauda: »Posebne organizacije niso nič več kot le igrače v rokah politike moči in priročna sredstva nacionalnih ambicij. Vendar mednarodna organizacija kot zgodovinski proces predstavlja sekularni trend k sistemskemu razvoju težen za političnimi sredstvi, ki bi iz sveta naredila varnejše okolje za človekovo bivanje.« Inis L. Claude: *Swords into Ploughshares: The Problems and Progress of International Organization* (4. izdaja, 1. izdaja 1956), Random House, New York 1971: str. 447–448.

⁷ Kumar Rupensinghe: *The Disappearing Boundaries between Internal and External Conflicts*, besedilo, predstavljeno na 25. jubilejni konferenci International Peace Research Association, Groningen, 3. 6.–7. 6. 1990.

⁸ David Mitrany: *A Working Peace System*, Quadrangle Books, Chicago 1966 (prva izdaja 1943) ali *The Functional Theory of Politics*, Martin Robertson, London 1975; Ernst B. Haas: *Beyond the Nation State*, 1965; Kenneth Wheare: *Federal Government*, Oxford University Press, Oxford 1965 (4. izdaja); Joseph S. Nye: *Peace in Parts: Integration and Conflict in Regional Organizations*, Boston 1971; Karl W. Deutsch, et al: *Nationalism and Social Communications: Political Community and the North Atlantic Area*, Princeton University Press, Princeton, N. J. 1957; Grenville Clark, Louis B. Sohn: *World Peace through World Law*, Harvard University Press, Cambridge 1966.

⁹ M. Light, A. J. R. Groom (ed): *International Relations: A Handbook on Current Theory*: Michael Banks: *The Inter-Paradigm Debate*, Francis Pinter, London 1985: str. 7–26.

sčasoma načele sistem držav. In končno, »strukturalizem« vidi rešitev le v ustvarjanju »enakosti« v svetu in v uveljavljanju solidarnosti.

Teorija medodvisnosti sodi v okvir »pluralistične« paradigme. Poudarja pomen raznovrstnih povezav med mednarodnimi dejavniki. Pri tem posveča največ pozornosti učinkovanju te strukture na uporabo nasilja. To je izhodišče, od koder bi lahko medodvisnost vodila k varnejšemu svetu. Vendar bi hkrati povzročala tudi več konfliktov. »Globalna medodvisnost je razširila spekter globalnih vprašanj in hkrati otežila njihovo reševanje.«¹⁰ Oblike mednarodnega organiziranja naj bi pri tem ponujale rešitev problema. Tako kot »realizem« in »strukturalizem« je tudi teorija medodvisnosti ponudila v glavnem rešitve problema vojne med državami. Tudi v tem primeru je odgovornost za politično nasilje, do katerega prihaja v današnjem svetu, pripisana suverenim državam.

Redefinicija varnosti

V letu 1986 je vlada Združenih držav Amerike za obrambo pred »tujjo vojaško grožnjo« porabila 273 milijard dolarjev. Le borih 18 milijard dolarjev je porabila za obrambo pred ekološkimi grožnjami.¹¹ Za marsikoga je misel, da bi vlade resno opozorili na spreminjajoče se prioritete pri zagotavljanju varnosti, zelo mikavna. To bi prav gotovo morali storiti. Toda dokler ni oblikovan nujen teoretični okvir (za posredovanje na znanstvenih temeljih, namesto z zgolj čustvenimi reakcijami), se moramo dajanju dolgoročnih nasvetov varnostni politiki izogibati. Zato si oglejmo teoretične implikacije spreminjajočih se prioritet pri zagotavljanju varnosti.

Vse od nastanka sistema suverenih držav je prihajalo do številnih teoretičnih razprav o vprašanju, kako preseči beligerentno naravo tega sistema držav. Mnogo manj razprav je bilo o konceptu varnosti. Glavni vzrok je, da je koncept varnosti tesno povezan z načelom državne suverenosti, a ravno ta naj bi bila krivec za pomanjkanje varnosti.

Redefinicija varnosti, ki bi bila v skladu s sedanjimi razmerami v svetovni politiki, bi pomenila prekinitve tesne povezanosti med konceptoma suverenosti in varnosti.¹² Kar zadeva vojaško varnost, za nestabilnost in pomanjkanje varnosti ne moremo v celoti kriviti le sistema držav. Sistem suverenih držav je bil odgovor na nasilno naravo prejšnje hierarhične strukture. To je bila oblika mednarodnega organiziranja, ki je poskušala urejati problem naraščajoče medodvisnosti. Vendar so različni mednarodni predpisi, sporazumi in institucije v tem smislu navadno nujni pogoji mednarodne ureditve (reda), ki državno suverenost sploh omogočajo, in ne temeljni izziv državni suverenosti.¹³

Glede na zahteve po »kolektivni« ali »skupni« varnosti je treba koncept zasnovati z mislijo na drugačno razumevanje sveta (view of the world). Literatura iz

¹⁰ Charles W. Kegley, jr., Eugene R. Wittkopf: *World Politics: Trend and Transformation*, St. Martin's Press, London 1989 (3. izdaja): str. 513.

¹¹ Glej v Michael Renner: *National Security: The Economic and Environmental Dimensions*, Worldwatch Paper 89, Worldwatch Institute 1989.

¹² Glej tudi v R. B. J. Walker: *Security, Sovereignty and the Challenge of World Politics*, *Alternatives* vol. XV, št. 1, 1990: str. 3–28.

¹³ R. B. J. Walker, Saul H. Mendlowitz (ed): *Contending Sovereignties: Redefining Political Community*; R. J. B. Walker, Saul H. Mendlowitz: *Interrogating State Sovereignty*, Lynne Rienner, Boulder and London 1990: str. 3. Kljub temu da je Walkerjevo in Mendlowitzovo delo pri problemih suverenosti in varnosti zelo zanimivo in dragocen vir, je hkrati še eno dokazovanje teze, da je sistem suverenih držav glavni krivec za pomanjkanje varnosti v mednarodni skupnosti (kljub temu da isto tezo tudi sama večših kritizirata).

obdobja prve polovice sedemdesetih let 20. stoletja je poudarjala pomembnost nadnacionalnih percepcij in vpliva naraščajoče medsebojne povezanosti. Implikacije teh nadnacionalnih percepcij za radikalno spremembo v konceptu varnosti je moč ponazoriti s spreminjajočo se vlogo kitajskega zidu: »Vsako leto zid obišče na tisoče tujih turistov, ki prinašajo državi devize in tuje navade. Njihovo prisotnost domačini tolerirajo, celo zaželena je. Kitajski voditelji vedo, da je ugodna plačilna bilanca lahko močnejši temelj varnosti ob globalni ekonomski kompeticiji kot pa vojaška moč ali suvereno »zidovje«. Strateška vrednost velikega zidu za Kitajsko danes ni v tem, da bi jo ograjeval od tujega sveta, pač pa v tem, da tujce privablja.«¹⁴

Razumevanje sveta, v katerem igrajo državne meje manj pomembno ali vsaj drugačno vlogo, gotovo bolj ustreza stvarnosti. Toda pri tem nastaja tudi vrsta težav. Prvo je moč najbolje razumeti v Walkerjevih in Mendlowitzjevih besedah: »Celo zapleten model, ki usmerja subnacionalne, supranacionalne, transnacionalne in nacionalne dejavnike, lahko bolj natančno izraža raznovrstnost v sodobni politiki, a hkrati ni nujno, da pojasnjuje tudi izvire, naravo ali pomen te raznovrstnosti. Ni nujno, da pravilno identificira ali celo analizira interaktivne odvisnosti in medodvisnosti, ki se križajo z nacionalnimi mejami. Potrebujemo nov model za pojasnjevanje nastajajoče globalne delitve dela in lokalnih, regionalnih in mednarodnih konfliktov.«¹⁵ Zadeve zapletejo tudi mnogi tako imenovani pluralistični pogledi, ki si prizadevajo za globalno integracijo, ki pa ne more biti rešitev za na novo porajajoče se varnostne probleme. Paradoks je, da pluralistične opcije ponujajo rešitev le, če ne problematizirajo sedanje svetovne strukture. Varnost ni odvisna od kontinuiranega procesa integracije in tudi dezintegracija ni vzrok za manjšo varnost sveta. Pozivi za odcepitev ali neodvisnost (zadnje se ne zdi več možno) v državah, kot sta Sovjetska zveza ali Jugoslavija, so lahko pomembni iz več razlogov, vendar dolgoročno ne učinkujejo na vprašanja varnosti.

Prizadevanja za integracijo so bila dejansko napaka mnogih pionirjev pluralističnega pojmovanja ob koncu šestdesetih in v začetku sedemdesetih let tega stoletja. Njihova zaverovanost v dominantnost držav je v osemdesetih letih nekatere od njih vrnila k pojmovanju »držav kot glavnih dejavnikov.«¹⁶ Vse to zelo otežuje iskanje prostora za nova vprašanja varnosti v obstoječih teorijah, kar spet zapleta možnosti za vzpostavljane novih institucionalnih dogovorov in ureditev.

Ohranjanje miru – tradicionalna funkcija mednarodne organizacije

Za raziskovalce problemov miru je vzpostavitev mednarodne organizacije pomembna v najmanj dveh smislih. Vprašanje, ki ga največkrat obravnavajo raziskovalci odnosov med oblikovanjem mednarodnih organizacij in uporabo nasilja, se nanaša na reševanje konfliktov. Pri tem gre za idejo o »kolektivni varnosti«, ki je bila temelj za Društvo narodov in za sedanji sistem Združenih narodov. Tudi NATO in Varšavski sporazum temeljita na tej ideji.

¹⁴ Povzeto po Patricia M. Mische: *Ecological Security in an Interdependent World, Breakthrough*, Summer/Fall 1989: str. 8.

¹⁵ Walker, Mendlowitz: prav tam, str. 25.

¹⁶ Glej še Ramses A. Wessel: *Interdependence Theory from 1970–1990: The Contribution of Robert Keohane*, *Transaktive*, vol. 19, št. 1 1990: str. 25–39. Besedo »pionirje« v tem odstavku uporabljam le, da bi opisal oživljanje pluralistične misli okoli leta 1970 in ne zanikam obstoja pluralistične tradicije.

Mednarodne organizacije bi lahko v mednarodnih konfliktih igrale tudi posredno, bolj preventivno vlogo. Tu gre za močnejši poudarek pri iskanju večjih možnosti za sodelovanje, za prestopanje ravni lojalnosti, možnosti za dogovarjanje in za druge načine vplivanja (ne le za vojaško silo). Ob povečani stopnji globalne medodvisnosti pomembnost tega pristopa narašča. Tu lahko vidimo medsebojno vplivanje med medodvisnostjo in mednarodno organizacijo: medodvisnost zahteva boljše mednarodno organizacijo, toda povečanje institucionalne prepletenosti hkrati vodi k večji medsebojni odvisnosti.

Pri proučevanju mednarodne organizacije je kot pristop dolgo prevladovala t. i. politika moči. V razmerah mednarodne anarhije je omejevanje držav, nagnjenih k vojni, zelo pomembno.

Sredstva tega omejevanja so bila načela zastraševanja, pogodbe ali druge oblike institucionalnega urejanja. Kongresni sistem, ki so ga uvedli na dunajski konferenci l. 1815, je ena od posledic te ideje. Zagotavljal je stabilnost s sredstvi politike moči (in tako ustvaril potrebo po haaški mirovni konferenci za omejitev oborožitve).

»Realistična« vizija mednarodne organizacije je prevladovala po 2. svetovni vojni. V središču pozornosti so bile države kot mednarodni dejavniki. Mednarodne organizacije so bile oblikovane zato, da bi pridale pragmatičnemu kongresnemu sistemu bolj institucionalizirano naravo. Z oživiljanjem teorije o medodvisnosti v sedemdesetih letih tega stoletja so se zdele tudi mednarodne organizacije možna rešitev svetovnih globalnih problemov. To je vodilo v tretji val institucionalizacije. Do drugega je prišlo okoli leta 1960, ko sta razvoj v Evropi in proces dekolonizacije pospešila takratno institucionalizacijo.

Zdaj je spet prišel čas revizije sistema mednarodne organizacije in čas za njegovo prilagajanje sedanjim mednarodnim razmeram, v katerih je državna suverenost postala legalna fikcija. Zdaj je treba pozornost posvečati ne le vojni, ampak tudi drugim oblikam političnega nasilja.

Spreminjanje oblik in vzrokov političnega nasilja

Ena od tez tega članka je, da je treba za obvladovanje različnih oblik političnega nasilja v svetu vzpostavljati nove oblike mednarodne organizacije. Kot že rečeno, se literatura o mednarodni organizaciji v glavnem ukvarja s problemom tradicionalnih meddržavnih vojn. Toda nastale so nove oblike političnega nasilja in te nove oblike ne upoštevajo meddržavnih meja ali državne suverenosti. Ne porajajo se med državami, ampak mimo držav. Ne gre za vojne med vladami, ampak za nasilje med nevladnimi in vladnimi dejavniki ali med samimi nevladnimi dejavniki. So stranski učinek povečane globalne medodvisnosti. Opazujemo lahko različne oblike političnega nasilja, ki z naraščajočimi medodvisnostmi v svetu postajajo vse pomembnejše in vse pogostejše potekajo na mednarodni ravni: rasistično nasilje, terorizem, »siciljanske« vojne in organizirani kriminal. Učinkovito zatiranje teh oblik nasilja zato zahteva nove strukture v organizaciji, in sicer take, ki presegajo sistem držav.

Preden ugotovimo, kakšne spremembe so potrebne v obstoječih mednarodnih organizacijah in na kakšnih temeljih naj bi se znova vzpostavile, moramo analizirati vzroke, ki so pripeljali do novih oblik političnega nasilja. Konflikti, ki lahko vodijo k »nedržavnemu« političnemu nasilju, so lahko različni: ideološki ali religiozni konflikti, rasni konflikti, ekološki konflikti, konflikti identitete, ekonomski

konflikti. Ti konflikti se ne iztečejo nujno v politično nasilje, so pa njegov možni vzrok. Ideološki in religiozni konflikti pogosto nastanejo med skupinami znotraj dveh ali več različnih narodov (kot na primer v iransko-iraškem konfliktu). Problem je, da v mnogih primerih vlade uradno, s tem kar se dogaja, nimajo nobene zveze. To pa izredno otežuje nadzor nad obstoječimi mednarodnimi organizacijami. Do rasnih konfliktov lahko pride kot do stranskih učinkov izboljšanih možnosti komunikacije in prevoza beguncev in drugih imigrantov. Tretja oblika konfliktov, ekološki konflikti, bodo verjetno v prihodnosti ena od najbolj ogrožujočih oblik, če upoštevamo razširjeno literaturo o konceptu »ekološke varnosti«. ¹⁷ Onesnaževanje okolja skupaj s širjenjem puščav in uničevanjem pragozda lahko vodi v konflikte zaradi ozemlja, vode ali svežega zraka. Ekološki problemi lahko vodijo tudi k nenadzorovanim migracijam in tokovom beguncev z opustošenih območij. Kot možne vire novih oblik nasilja v svetu avtorji pogosto navajajo tudi konflikte identitete ali etnične konflikte. Nove možnosti za politično nasilje nastajajo, ko skupine znotraj držav in čez državne meje zahtevajo avtonomijo. Problem je, ker državne meje ne sovpadajo z etničnimi mejami. Le v 13 primerih živijo narodi ene etnične skupine (in sicer večina) v eni državi. ¹⁸ Zadnja oblika konfliktov, ki jo tu omenjamo, zadeva ekonomske konflikte. Prvič, vse več sodelovanja med Vzhodom in Zahodom utegne povečati prepad med Severom in Jugom. Večje potrebe po naravnih virih, ki jih spodbuja naraščajoča ekonomska blaginja na Severu, lahko pripeljejo do novih konfliktov. Drugič, koncept »dinamične revščine«, po katerem podrejenost razvitim za narode tretjega sveta ni več sprejemljiva, lahko vodi k bolj agresivnemu odnosu do celotne severne poloble. Ker »normalna« vojna proti Severu za države Juga ni sprejemljiva, so gospodarski ukrepi alternativa, ki utegne izzvati vojaško nasilje Severa.

Novi izzivi za mednarodno organizacijo

V raziskovanju na tem področju je prišlo do pomembnega premika od »mednarodnih odnosov« k »svetovni politiki« ali »Weltinnenpolitik« (Von Weizsacker). Vse pogosteje lahko svet opazujemo kot »moderen svetovni sistem« (Wallerstein) ali »svetovno družbo« (Burton). ¹⁹ Razlike med temi in bolj tradicionalnimi pristopi so v tem, da so v proučevanju svetovne politike analize omenjenih problemov usmerjene na globalno namesto na meddržavno raven.

Do tu je vse prav! Težave se pojavijo pri iskanju rešitve za ohranjanje mednarodne varnosti. Mednarodna organizacija res lahko ponudi rešitve problemov mednarodne varnosti. Zelo obsežna literatura o tem je pri tem dragocena pomoč. Vendar implicitno ali eksplicitno, literatura temelji na predpostavki, da je medna-

¹⁷ Seveda koncept varnosti okolja oziroma ekološke varnosti zajema v glavnem grožnjo segrevanja zemeljskega ozračja, nastajanja ozonskih lukenj, kislega dežja, razširjanja puščav, uničenje pragozda, odlaganje odpadkov, pomanjkanje pitne vode, prenaseljenost nekaterih območij in onesnaženje oceanov kot take. Koncept le redko povezuje te probleme s političnim nasiljem, ki ga lahko povzročijo.

¹⁸ Koen Koch: *The New Nationalism in Central and Eastern Europe and European Security: Old Problems, New Perspectives*, referat na poletnem seminarju »Political Violence IX – At the End of the Cold War: The Restructuring of International Relations, Dubrovnik 20. junij 1990. Koch med drugim trdi, da novo nastale nacionalistične težnje v Vzhodni Evropi niso grožnja mednarodni varnosti zaradi svoje notranjopolitične narave.

¹⁹ Tak pogled na svet zasledimo v delih, kot je npr. James N. Rosenau (ed.): *Linkage Politics*, Free Press, New York 1969; Robert O. Keohane, Joseph S. Nye: *Power and Interdependence: World Politics in Transition*, Cambridge University Press, Cambridge 1972; Richard Falk: *A Study of Future Worlds*, Macmillan, New York 1975; Immanuel Wallerstein: *The Modern World System*, Academic Press, New York 1974.

rodni sistem suverenih držav glavni krivec za to, da svetovnega miru še nismo dosegli.

Če želimo pri zatiranju nadvladanih oblik političnega nasilja uporabljati načelo mednarodne organizacije, moramo problem nujno redefinirati. Nove oblike političnega nasilja ne bodo izginile z razpustitvijo sistema držav. Z raziskovanjem moramo ugotoviti, kako lahko oblike mednarodne organizacije (»režimi«, »mednarodne institucije« itd.) prispevajo k reševanju tega problema in na kateri ravni (nacionalni, regionalni, globalni) je urejanje tega področja najbolj učinkovito.

Sklep in možne rešitve

Ob upoštevanju teze, da omenjenih oblik političnega nasilja ni mogoče obvladovati vse dotlej, dokler bomo razmišljali le v okvirih nacionalnih držav, je eno od možnih področij, kjer bi lahko iskali rešitve – nedržavna raven. Mednarodne nevladne organizacije (MNO) predstavljajo 90% vseh mednarodnih organizacij. So nekakšni forumi za usklajevanje med gospodarskimi ali drugimi interesnimi skupinami na določenem področju mednarodnih odnosov. MNO so lahko logično izhodišče. Vendar imajo MNO v mednarodnih odnosih čuden položaj. Kljub temu, da niso nov pojav (Red rožnega venca l. 1964 naj bi bil prva MNO), so države in državne organizacije ali mednarodne vladne organizacije (MVO) prevladujoč dejavnik v mednarodnem sistemu in v mednarodnih odnosih in se jim posveča skorajda vsa pozornost. MNO celo niso del mednarodnega pravnega sistema in so v tem smislu »mednarodno-pravni izobčenci«. ²⁰ Razen Belgije nima nobena država uradnih legalnih povezav z MNO.

Za rešitev te težave in problemov v zvezi MNO in problemov zatiranja novih oblik političnega nasilja so potrebne tako nevladne kot tudi vladne pobude. Institucija, ki bi združevala tako nevladne kot tudi vladne strokovnjake s specifičnih področij, bi lahko ponudila rešitev. Mednarodna organizacija dela (ILO) je dober zgled za strukturiranje te ideje. Na tem področju je bilo opravljeno že veliko raziskovanja. Posebno t. i. »režimske« teorije ponujajo dobre temelje tem idejam. ²¹ Vendar bi morali bolj razčleniti načine uporabe teh institucionalnih aranžmajev za obvladovanje (ali bolje za preprečevanje) omenjenih oblik političnega nasilja. Na primer, ali lahko razširimo obseg nalog že obstoječih »specializiranih« institucij ali pa moramo vzpostaviti posebne strukture za obvladovanje in razreševanje konfliktov, ko pride do njih.

Ta članek seveda ne ponuja rešitve omenjenih problemov političnega nasilja. Z njim želim le opozoriti na potrebo po preusmerjanju pozornosti teoretikov mednarodnih odnosov in mirovnih raziskav od meddržavnih vojn k drugim oblikam političnega nasilja. Teorije, ki se ukvarjajo z oblikovanjem svetovne vlade, danes ni moč slišati. Vsa pozornost je usmerjena k sodelovanju med legalno suverenimi entitetami v svetu. V tem stoletju se je mednarodno sodelovanje zelo okrepilo. Število MVO se je povečalo s 37 v letu 1909 na 309 v letu 1988 in v istem

²⁰ A. J. R. Groom, Paul Taylor (ed.): *Functionalism: Theory and Practice in International Relations*: Anthony J. N., Kjell Skjelsbaek: *Transnational Associations and their Functions*, University of London Press, London 1975: str. 196.

²¹ Glej Stephen D. Krasner (ed.): *International Regimes*, Cornell University Press, Ithaca, London 1983; glej tudi Robert O. Keohane: *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*, N. J. Princeton University Press, Princeton 1984.

obdobju se je število MNO povečalo s 176 na 4518.²² Mednarodno sodelovanje in institucionalizacija posebno na specifičnih področjih, sta se izkazala za relativno uspešna. Prizadevanja za širjenje teh oblik mednarodne organizacije na nove probleme političnega nasilja gotovo niso brez možnosti za uspeh.

S koncem hladne vojne je medsebojna (konfrontalna) odvisnost med Vzhodom in Zahodom izginila. Podpis sporazuma CFE (9. novembra 1990) je odpravil vse dvome.²³ Razvile so se nove ideje za strukturiranje novih oblik sodelovanja. V Evropi je KEVS primeren okvir za tak razvoj. Mnogi članki v revijah in časopisih izražajo živahnost razprav o tem vprašanju. KEVS bi lahko bila dobro izhodišče za vzpostavljanje novega sistema varnosti v Evropi. Ena od prednosti je vključenost t. i. nevtralnih držav v ta proces.

Češkoslovaška vlada je aprila 1990 ponudila zanimiv predlog, ki vsebuje več korakov.²⁴ Glavna ideja je vzpostavitev Varnostnega sveta. Imel naj bi posvetovalne in nadzorne funkcije, dolgoročno pa tudi možnosti za preprečevanje konfliktov, sprejemanje resolucij in posredovanje v konfliktih. Predlog je zanimiv, ker upošteva ekonomske, ekološke in človeške vire konfliktov. V skladu s predlaganim naj bi Evropa končno krenila v smeri konfederacije.

Eden od nujnih pogojev za uspeh pri vzpostavljanju novega sistema varnosti v Evropi je pristop, usmerjen k dejavnikom in k problemom. Stopnja varnosti samo zaradi prizadevanj za končno integracijo evropskih držav ne bo nič večja. S kolapsom Varšavskega sporazuma in vojaške učinkovitosti NATO so se odprle nove možnosti za varnostno skupnost. Nova organizacija bi dajala možnosti za upoštevanje tudi tistih oblik političnega nasilja, ki utegnejo v prihodnjih desetletjih postati ene najbolj nevarnih.

Prevedla: Zorica Bukinac

²² Podatki so povzeti po Zborniku mednarodnih organizacij (Yearbook of International Organizations) 1988/89, ki ga izdaja Union of International Associations v Bruslju. Podatki kažejo le število »konvencionalnih« mednarodnih teles. Z malce drugačno metodologijo bi lahko prišli tudi do večjega števila mednarodnih organizacij: skupaj 20.000 in sicer 18.000 MNVO in 2000 MVO. Glej tudi Elise Boulding: Building a Global Civic Culture: Education for an Interdependent World, Teachers Collega, Columbia University, New York 1988: str. 35.

²³ Izraz je povzet po članku J. H. de Wilda, v katerem avtor uporablja različne tipologije medodvisnosti na različnih ravneh analize. Jaap de Wilde: A Short History of Global Interdependence, Development and Security 1989: str. 28.

²⁴ Bolj podrobno v Christine M. Merkel: The Helsinki Process and Future Peace Structures in Europe, Helsinki Monitor, vol. 1 št. 3 1990; str. 16–19.